

Zpráva o šetření z vlastní iniciativy ve věci výkonu sociálně-právní ochrany dětí žijících v Domově X.

Veřejný ochránce práv zahájil z vlastní iniciativy šetření¹ Magistrátu města Mladá Boleslav (OSPOD) při výkonu sociálně-právní ochrany nezletilých Adama (nar. xxx 2014), Bedřicha (nar. xxx 2014), Cyrila (nar. xxx 2014), Dany (nar. xxx 2011), Emila A. (nar. xxx 2014), Filipa A. (nar. xxx 2010), Gustava (nar. xxx 2015), Hanuše (nar. xxx 2008), Ivany (nar. xxx 2006), Jana (nar. xxx 2013) a Kamila (nar. xxx 2015), kteří jsou na základě rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy v péči zařízení pro osoby se zdravotním postižením Domov X. (zařízení).

Z pověření veřejného ochránce práv JUDr. Stanislava Křečka jsem se ujal dalšího vyřizování věci.

A. Shrnutí závěrů

Na základě provedeného šetření jsem v činnosti OSPOD při výkonu sociálně-právní ochrany uvedených dětí shledal níže uvedené nedostatky a v některých bodech uvádím doporučení pro další postup.

Témata týkající se všech dětí:

A.1 Návštěvy dětí

Do podzimu 2022 nevyvíjel OSPOD dostatečné úsilí ke zjišťování podmínek, v jakých děti v zařízení žijí, když:

- Výkonem sociálně-právní ochrany všech dětí žijících v zařízení a vedených OSPOD byla pověřena jedna pracovnice OSPOD, jedná se přitom o děti se závažným zdravotním postižením, vyžadující specifickou péči a mnohdy i podporu v oblasti komunikace.
- Návštěvy dětí OSPOD prováděl vždy jen po předchozím ohlášení.
- Z personálu zařízení OSPOD hovořil převážně jen se sociální pracovnící, neznal klíčové pracovníky jednotlivých dětí.
- S dětmi OSPOD nehovořil o samotě, ale často za přítomnosti sociální pracovníce či jiných pracovníků zařízení.
- Návštěvy všech dětí prováděla jen jedna pověřená pracovnice OSPOD a včetně rozhovoru se sociální pracovnící zařízení trvala každá z návštěv pouze jednu a půl až dvě hodiny.

A.2 Komunikace OSPOD s dětmi, které nemluví anebo mají omezené komunikační schopnosti

- OSPOD pochybil, když se nepokusil o interakci s dětmi, které nekomunikují verbálně, bez přítomnosti zaměstnanců zařízení.

¹ V souladu s § 9 písm. d) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

- OSPOD nemá jasně nastavenou komunikaci s dětmi, které nemluví anebo mají omezené komunikační schopnosti.
- OSPOD ve spolupráci se zařízením cíleně nezjišťoval komunikační potřeby dětí a v návaznosti na to nevyvinul snahu nastavit funkční systém komunikace.
- Pracovníci OSPOD nejsou proškolení v alternativních metodách komunikace s dětmi.

A.3 Logopedická péče

- OSPOD se nezaměřil na poskytování logopedické péče dětem, u nichž bylo rozšiřování komunikačních schopností jedním z velmi významných cílů individuálního plánu ochrany dítěte (IPOD).

A.4 Vyhledávání náhradní rodinné péče a posuzování vhodnosti daného zařízení pro děti

- OSPOD se aktivně nezajímal o zajištění náhradní rodinné péče pro uvedené děti a za tím účelem ani nekontaktoval krajský úřad či Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, které ji zprostředkovávají.

A.5 Vzhled pokojů

- OSPOD by měl působit na zařízení, které zná často nejlépe potřeby a preference dítěte, aby pomohlo dítěti s individualizací pokoje, která mu bude vyhovovat, zvláště pokud v tomto ohledu sám zaznamená nedostatky.

A.6 Dokumentace dětí vedená zařízením

- Přestože OSPOD pravidelně nahlížel do dokumentace dětí (viděl např. plány péče, komunikační listy, ošetřovatelské plány atd.), neřešil nedostatky, které zařízení v jejím vedení mělo.

A.7 Tvorba a provázanost individuálních plánů ochrany dětí vedených OSPOD a individuálních plánů dětí vedených zařízením

- OSPOD se při tvorbě IPOD dostatečně nezaměřoval na jeho účinnou provázanost s individuálními plány dětí vedenými zařízením.

Témata týkající se některých dětí:

A.8 Násilí mezi dětmi

- OSPOD se dostatečně nezajímal o dopady a možnosti řešení násilného chování jiných dětí vůči Emilovi.
- Obecně doporučuji, aby se OSPOD cíleně zaměřoval na možné násilí mezi dětmi a věnoval se mu i preventivně.

A.9 Náročné chování dětí

- OSPOD nevěnoval dostatečnou pozornost náročnému chování Dany a Gustava, nevedl zařízení k tomu, aby jejich problémy řešilo komplexně a systematicky ve spolupráci s odborníky, nedohlédl na to, aby pro ně zařízení vypracovalo krizové plány.

A.10 Používání inkontinenčních pomůcek

- OSPOD se nezaměřil na to, zda se zařízení dostatečně věnuje odstranění inkontinenčních pomůcek u Ivany a Dany přes noc, byť se jednalo o důležité body IPOD.

A.11 Sourozenci, kteří v zařízení nežijí společně, Filip a Emil A.

- OSPOD neusiloval o to, aby sourozenci žili v zařízení ve stejné skupině.

Témata týkající se jednotlivých dětí:

A.12 Opatření omezující pohyb Adama

- OSPOD nijak neřešil omezení svobody pohybu Adama prostřednictvím postele s ohrádkou a třemi petlicemi a prostřednictvím jídelní židle s pásy a spokojil se s vysvětlením zařízení, které přitom nezákonně omezovalo Adama v pohybu.

A.13 Práce OSPOD s rodinou a podpora kontaktů Gustava s rodinou

- OSPOD v jednom případě nenavštívil rodiče v zákonném termínu; nejedná se však o závažné pochybení vzhledem k tomu, že zjišťoval poměry rodičů alespoň telefonicky.
- Naopak oceňuji, že rodiče motivoval k tomu, aby si uspořádali své poměry a prohloubili vztah s Gustavem tak, aby se v budoucnu mohl případně vrátit do jejich péče, a podporoval jejich kontakty.

A.14 Psychiatrická medikace Hanuše

- OSPOD neprojednal se zařízením důvody užívání psychiatrické medikace Hanuše a nezanesl tyto informace do spisové dokumentace.

A.15 Cíle v IPOD Ivany

- OSPOD zařadil kontakt s blízkou osobou v IPOD Ivany mezi její aktuální potřeby, měl by tedy zjišťovat, jak je tato potřeba plněna, a pobízet zařízení, aby podniklo kroky k realizaci uvedeného cíle, a společně pracovat na jeho naplnění.
- OSPOD by se měl nadále zabývat také otázkou, zda je zkrácená školní docházka v Ivanině nejlepším zájmu.
- Mám za to, že by OSPOD měl trvat na rozšíření její školní docházky.

A.16 Řešení zdravotních problémů a otázky potřeby psychiatrické hospitalizace Jana a jeho školní docházky

- OSPOD nenavštívil po dobu jednoho roku Jana osobně, a tím vznikla velká prodleva v dohledu nad ochranou Janových práv a životních podmínek.
- Nezjistil jsem, že by OSPOD nevěnoval pozornost řešení Janových zdravotních problémů. Přesto by s ohledem na vážnost jeho stavu měl věnovat zvýšenou pozornost řešení těchto otázek a také dohlížet na to, zda zařízení provádí doporučení od specialistů při řešení jeho stavu.

- OSPOD by měl věnovat pozornost i skutečnosti, že Janovi byla v minulosti potvrzena alergie na kravské mléko, a upozornit na to jak zařízení, tak jeho ošetřujícího lékaře.
- OSPOD se nezaměřil na otázku zajištění asistenta pro Jana.

B. Skutková zjištění

Informace o dětech žijících v Domově X. získal ochránce na základě systematické návštěvy zařízení, kdy zjistil nevhodné zacházení s dětmi. V souvislosti s touto návštěvou vyvstala potřeba ověřit provádění dohledu nad výkonem ústavní výchovy dětí ze strany příslušných orgánů sociálně-právní ochrany dětí ve smyslu § 29 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.²

V zařízení žijí převážně děti se středně těžkým až těžkým mentálním postižením v kombinaci s dalšími postiženími, které nemluví nebo mají velmi omezené komunikační schopnosti. Je zde však i několik dětí s lehkým mentálním postižením, které komunikují verbálně dobře. Zejména pro tyto děti se zařízení nejeví jako vhodné prostředí, které by naplňovalo požadavky pro jejich rozvoj.³ U většiny dětí je OSPOD zároveň i poručníkem, neboť jsou jejich rodiče zbaveni rodičovské odpovědnosti.

Skutková zjištění týkající se jednotlivých dětí uvádím níže v kapitolách týkajících se konkrétních oblastí.

C. Právní hodnocení

Témata týkající se všech dětí:

C.1 Návštěvy dětí v zařízení

Podle Úmluvy o právech dítěte je stát povinen pravidelně kontrolovat zacházení s dítětem umístěným v ústavním zařízení.⁴ V České republice tuto roli plní zejména OSPOD, který je povinen vykonávat dohled nad dodržováním práv dětí v ústavních zařízeních.⁵ Má se zaměřit na dodržování práv dětí, rozvoj jejich duševních a tělesných schopností, zjišťovat, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v zařízení a jak se vyvíjejí vztahy mezi dítětem a rodiči a mezi dítětem a jeho sourozenci. OSPOD musí zařízení navštívit nejméně jednou za 3 měsíce. Je oprávněn hovořit s dítětem o samotě a nahlížet do dokumentace vedené v zařízení.

OSPOD navštěvoval zařízení pravidelně ve čtvrtletních intervalech. V březnu 2021 nenavštívil zařízení kvůli omezení pohybu obyvatel v souvislosti s epidemií covid-19. Návštěvu nahradil telefonátem do zařízení, při němž mluvil pouze s personálem zařízení, nikoliv s dětmi. Přitom s dětmi komunikujícími verbálně mohl rovněž hovořit. U dětí s narušenou komunikační schopností pak mohl provést interakci prostřednictvím videohovorů. Při osobních návštěvách zařízení pracovnice OSPOD vždy nejprve pohovořila se sociální pracovníci zařízení

2 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

3 Zejména jde o Cyrila, Filipa a Kamila.

4 V souladu s článkem 25 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.

5 V souladu s § 29 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

a potom navštívila jednotlivé děti. Ze záznamů nelze vyčíst, kolik času s každým dítětem strávila, ale pravděpodobně se jednalo o velmi omezený čas, jestliže celkově v zařízení strávila hodinu a půl až dvě (viz níže).

Ze spisové dokumentace vyplývá, že OSPOD informace o dětech zjišťoval zejména od sociální pracovnice zařízení. Záznamy z návštěv zařízení napovídají, že OSPOD se snažil komunikovat i s dětmi, které nemluví anebo mají omezené komunikační schopnosti. Situace ale celkově budí dojem, že OSPOD se spolehl na informace, které získal od personálu zařízení, a nepokoušel se je sám ověřovat. Veškeré návštěvy, které OSPOD podnikl, byly předem ohlášené, a OSPOD tudíž neměl možnost zjistit, jaké podmínky v zařízení běžně panují. Tím nechci říci, že všechny návštěvy mají probíhat neohlášeně. Převažující praxe ohlášených návštěv je zpravidla v pořádku, neboť je potřeba, aby v zařízení bylo dítě a potřebný personál, tedy především sociální pracovnice, která OSPOD předává podstatné informace. Také je to dobré pro to, aby nedocházelo k situacím kolize pracovních povinností sociální pracovnice zařízení (typicky návštěvy jiných OSPOD atd.). Z výše uvedených důvodů je však vhodné někdy provést i neohlášenou návštěvu. Také samotné návštěvy byly krátké. OSPOD uvedl, že trvaly jednu a půl až dvě hodiny. Za tuto dobu pracovnice OSPOD hovořila s pracovníky zařízení o záležitostech všech dětí, které vedl OSPOD v evidenci, a také během této doby stihla děti navštívit.

S dětmi, které komunikují verbálně, se OSPOD snažil vést rozhovor. U dětí s omezenými komunikačními schopnostmi bývá v záznamech uvedeno, že „*vzhledem k postižení nebyl s nezletilou/nezletilým veden rozhovor*“. Záznamy obvykle popisují, při jaké činnosti sociální pracovnice dítě zastihla, a obsahují další dvě až tři věty pro dokreslení setkání. Pracovnice OSPOD si všimla, jakou má dítě náladu a zda je upravené. Obvykle také dítě požádala, aby jí ukázalo svůj pokoj.

Záznamy vypovídají o tom, že většinu pohovorů provedl OSPOD za přítomnosti sociální pracovnice zařízení. Např. Hanuš s ní měl (podle záznamu z prosince 2018) hezký citový vztah. Přesto se domnívám, že OSPOD by měl pohovory s dětmi provádět (pokud je to možné) bez přítomnosti pracovníků zařízení. Tak bude mít větší možnost navázat s dětmi důvěrný vztah a případně zjistit informace o tom, že se s nimi špatně zachází. Přítomnost sociální pracovnice při návštěvě nepovažuji za vhodnou i z toho důvodu, že sociální pracovnice v řadě pohovorů přímo před dítětem poukazovala na to, že „*zlobí*“, odpovídala na otázky místo něj, případně mu pomáhala odpovědět. Chlapec přitom podle záznamů umí komunikovat poměrně dobře. V případě, kdy si dítě vysloveně vyžádá přítomnost některého z pracovníků zařízení (jak tomu bylo v případě Hanuše v březnu 2022), je samozřejmě třeba jeho požadavku vyhovět. V ostatních případech je ale vhodné, aby OSPOD s dětmi hovořil v soukromí bez přítomnosti dalších osob a pokusil se zjistit co nejvíce skutečností o tom, jak jsou v zařízení spokojené a zda se jedná o bezpečné a podnětné prostředí.

Záznamy z návštěv OSPOD v zařízení jsou poměrně stručné. Podrobnější záznamy pocházejí až z návštěvy v prosinci 2022 poté, co veřejný ochránce práv zahájil šetření. OSPOD se v prosinci již zaměřil i na otázky, kterými se předtím nezabýval, například na otázky soukromí, které mají děti při provádění osobní hygieny. OSPOD provedl s některými dětmi podrobnější

pohovory. Pracovnice OSPOD se začala zaměřovat na to, jestli dětem v zařízení někdo neubližuje nebo je fyzicky netrestá, zda vědí, kdo je jejich klíčový pracovník/pracovnice atd.

Musím se vyjádřit také k rozdělení práce OSPOD. Pracovnice OSPOD měla na starost všechny děti, které byly v zařízení a které vedl OSPOD jako příslušný k výkonu jejich sociálně-právní ochrany. Na návštěvy jezdila sociální pracovnice sama a celou návštěvu stihla za zhruba dvě hodiny. To znamená, že během dvou hodin zkontrolovala výkon ústavní výchovy více než deseti dětí, mluvila s nimi, případně s nimi byla v kontaktu a mluvila se zaměstnanci zařízení. Časový rozsah návštěvy považuji za naprosto nedostatečný pro takové množství dětí. Je běžnou praxí, že návštěva jednoho dítěte OSPOD zabere dvě hodiny. Je proto otázka, jak mohla pracovnice OSPOD stihnout náležitou návštěvu a kontrolu. Za vhodnou nepovažuji ani skutečnost, že všechny tyto děti měla na starost jediná sociální pracovnice, která nadto jezdila do zařízení sama. Dodávám, že OSPOD tento závažný nedostatek již napravil, když se rozhodl, že na návštěvy budou jezdit vždy dva pracovníci, a výkon sociálně-právní ochrany těchto dětí rozdělil mezi několik pracovníků.

Dospěl jsem k závěru, že OSPOD pochybil, když do podzimu 2022 nevyvíjel dostatečné úsilí ke zjišťování podmínek, v jakých děti v zařízení žijí.

Za zcela nevhodnou musím označit praxi, kdy výkonem sociálně-právní ochrany všech dětí žijících v zařízení a vedených OSPOD byla pověřena jedna pracovnice OSPOD, a to navíc v situaci, kdy OSPOD u většiny z nich vykonává i poručnictví. Návštěvy dětí probíhaly vždy jen po předchozím ohlášení. Z personálu zařízení hovořil OSPOD převážně jen se sociální pracovníci, neznal klíčové pracovníky jednotlivých dětí. S dětmi nehovořil OSPOD o samotě, ale často za přítomnosti sociální pracovnice či jiných pracovníků zařízení. Návštěvy všech dětí prováděla pověřená pracovnice OSPOD sama a včetně rozhovoru se sociální pracovníci zařízení trvaly pouze jednu a půl až dvě hodiny.

C.2 Komunikace OSPOD s dětmi, které nemluví anebo mají omezené komunikační schopnosti

Všechny děti mají v souladu s Úmluvou o právech dítěte participační práva. Participační práva dětí se zdravotním postižením zdůrazňuje rovněž Úmluva o právech osob se zdravotním postižením.⁶ Podle komentáře k Úmluvě o právech dítěte není pravda, že by děti s postižením neměly názory nebo že by osoby o ně pečující vždy věděly, co si dítě s postižením myslí a co je pro něj nejlepší.⁷ Výkon participačních práv dětí s postižením ale může být omezen či znemožněn různými překážkami, jako je například i jejich jiná schopnost porozumět sdělení nebo snížená schopnost sdělit svůj názor běžným komunikačním způsobem. V důsledku toho jsou děti s postižením specificky ohrožené tím, že bude rozhodováno o nich bez zohlednění jejich přání a názoru.⁸ Stát by proto za účelem naplnění jejich participačních práv

6 V souladu s čl. 7 odst. 3 Úmluvy o právech osob s postižením vyhlášené pod č. 10/2010 Sb. m. s.

7 DUŠKOVÁ, Šárka a kol. Úmluva o právech dítěte: Komentář. In: ASPI verze 2018 [právní informační systém]. © 2000–2018 Wolters Kluwer ČR, a. s [cit. 23. 5. 2023]. ISSN: 2336-517X ASPI_ID KO104_1991CZ.

8 Obecný komentář č. 9 z roku 2006 k právům dítěte s postižením, odst. 32.

a odstranění těchto překážek měl vyvinout intenzivnější podporu přiměřenou jejich zdravotnímu postižení a věku.⁹ Touto podporou může být předání informací komunikační formou, které dítě rozumí. Osoba, které dítě s postižením svůj názor sděluje, by naopak měla rozumět komunikačnímu systému daného dítěte.¹⁰

OSPOD je povinen navštívit dítě, kterému byla nařízena ústavní výchova nejméně jednou za 3 měsíce. Při této návštěvě by měl s dítětem hovořit bez přítomnosti dalších osob, zejména zaměstnanců ústavního zařízení.

Několik dětí v zařízení, které OSPOD navštěvoval, nemluví nebo odpovídá jedním slovem. Některé se vyjadřují pomocí gest, mimiky, pobrukování a jiných neverbálních projevů. OSPOD s těmito dětmi nehovořil, což zpravidla odůvodnil tím, že tyto děti nejsou rozhovoru schopné. Přesto se snažil být s těmito dětmi alespoň v nějaké interakci a strávit s nimi čas. Od Adama se například nechala pracovnice OSPOD chytit za ruku a provést po místnosti. Zkoušela si s ním i hrát. I u jiných dětí, které nekomunikují verbálně, se snažila navázat kontakt prostřednictvím hry. Je zřejmé, že OSPOD se snažil alespoň o nějakou interakci s dětmi. Komunikace může být verbální i neverbální. Fakt, že dítě nemluví, neznamená, že nekomunikuje jiným způsobem.

OSPOD by se proto měl snažit zjistit způsob, jakým dané dítě komunikuje, a pokusit se do jeho způsobu komunikace zapojit. Může například zkusit na takové dítě mluvit a vnímat jeho projevy, hrát si s ním nebo se i s takovým dítětem jít podívat do jeho pokoje či po zařízení. Jde o způsoby, jak může OSPOD dítě blíže poznat a porozumět jeho chování. To pracovnice OSPOD částečně dělala.

Samotný OSPOD ale nemusí mít prostor či dostatečné odborné znalosti k tomu, aby náležitě zjistil funkční komunikační systém konkrétního dítěte. Jde totiž často o velice složitý a zdoluhavý proces. OSPOD by se měl nicméně zajímat o to, zda zařízení vyvíjí v tomto směru aktivitu. Pokud zjistí, že ne, měl by po zařízení žádat, aby ideálně ve spolupráci s odborníky zmapovalo schopnosti, možnosti a potřeby dítěte v oblasti komunikace a následně mu nastavilo funkční komunikační systém (na míru dítěti). Zadat takový úkol může OSPOD zařízení v IPOD, prostřednictvím něhož může nastavit nejen cíle, ale také jejich časový rozvrh a osoby odpovědné za jejich dosažení. Úkol by se měl odrazit i v individuálním plánu zařízení. Komunikační systém by OSPOD následně mohl při komunikaci s dítětem využívat a jeho interakce s ním by byla efektivnější a přínosnější.

Hlavním problémem v tomto směru je ale skutečnost, že OSPOD není metodicky veden k překonávání překážek při zajišťování participačních práv dětí s postižením. V praxi chybí metodické vedení všech OSPOD v komunikaci s dětmi, které nemluví anebo mají omezené komunikační schopnosti. V tomto směru neexistuje ani žádná iniciativa, pokyn či manuál Ministerstva práce a sociálních věcí. Jde o naprosto opomenutou oblast, a jednotlivým OSPOD tudíž nezbyvá než v praxi improvizovat. Stát tímto způsobem opomíná svůj závazek vyvinout

9 Článek 7 odst. 1 Úmluvy o právech osob s postižením.

10 DUŠKOVÁ, Šárka a kol. Úmluva o právech dítěte: Komentář. In: ASPI verze 2018 [právní informační systém]. © 2000–2018 Wolters Kluwer ČR, a. s. [cit. 23. 5. 2023]. ISSN: 2336-517X ASPI_ID KO104_1991CZ.

intenzivnější podporu přiměřenou zdravotnímu postižení a věku dítěte za účelem naplnění jeho participačních práv.

Vzhledem k tomu, že OSPOD není nijak metodicky veden či vzděláván v komunikaci s dětmi, které nemluví anebo mají omezené komunikační schopnosti, považují komunikaci pracovníci OSPOD s dětmi za odpovídající aktuálním možnostem a schopnostem OSPOD. Věřím ale, že správným metodickým vedením a vzděláváním v této oblasti lze tuto oblast práce OSPOD s dětmi výrazně zkvalitnit. V tomto směru budu žádat metodické vedení OSPOD při sociální práci s dětmi se zdravotním postižením a při komunikaci s dětmi, které nemluví anebo mají omezené komunikační schopnosti.

Ze záznamů o průběhu návštěv nadto vyplývá, že sociální pracovníce OSPOD byla zpravidla s dětmi, které nekomunikují verbálně, za přítomnosti pracovníka zařízení či jiných osob. I s takovými dětmi by OSPOD měl strávit čas o samotě nebo alespoň bez přítomnosti pracovníků zařízení. To by mu mělo pomoci zjistit, zda se chování dítěte mění v závislosti na přítomnosti pracovníka zařízení, případně o jakou změnu jde.

OSPOD proto pochybil, když se nepokusil o interakci s dětmi, které nekomunikují verbálně, bez přítomnosti zaměstnanců zařízení.

OSPOD nemá jasně nastavenou komunikaci s dětmi, které nemluví anebo mají omezené komunikační schopnosti.

OSPOD ve spolupráci se zařízením cíleně nezjišťoval komunikační potřeby dětí a v návaznosti na to nevyvinul snahu nastavit funkční systém komunikace.

Pracovníci OSPOD nejsou proškolení v alternativních metodách komunikace s dětmi.¹¹

C.3 Logopedická péče

Děti mají mimo jiné právo na dosažení nejvýše dosažitelné úrovně zdravotního stavu a stát má usilovat o to, aby měly všechny děti přístup k léčebným a rehabilitačním službám.¹² I toto právo je proto předmětem dohledu OSPOD nad dodržováním práv dítěte v ústavním zařízení. V rámci něj by měl OSPOD kontrolovat, zda se dítěti dostává veškerá potřebná zdravotní péče.

U některých dětí s komunikačními potížemi vyhodnotil OSPOD potřebu podporovat rozvoj komunikace, rozšiřovat komunikační schopnosti a pravidelně navštěvovat logopedii. Například u Ivany nebo Dany, jejíž řečové dovednosti byly zanedbané.

11 Alternativní a augmentativní komunikace – způsoby komunikace a komunikační systémy, které nezahrnují přímou mluvenou řeč. Augmentativní komunikace jsou doplňkové nebo rozšiřující komunikační způsoby. Podporují sice částečně přítomné, ale pro běžné dorozumívání nedostatečné komunikační schopnosti. Obvykle mají podobu vizuální podpory (ve formě znaků, symbolů atd.), které napomáhají verbalizaci, vyjadřování nebo porozumění řeči. Alternativní komunikace je úplná náhrada běžné mluvené řeči (člověk používá alternativní způsob jako hlavní výrazový prostředek). Dále viz např. Národní centrum podpory transformace sociálních služeb. Metodika pro účastníky vzdělávacího programu pro pracovníky v přímé péči o uživatele. Praha, 2013; dostupné z http://www.trass.cz/archive_2015/files/3-vzdelavani1-2_MetodikaPPP_FinalVerze.pdf, s. 32.

12 V souladu s čl. 24 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Sociální pracovnice OSPOD v rámci místního šetření uvedla, že v zařízení probíhala logopedická péče ještě v březnu 2021. Později zmínila, že se OSPOD dozvěděl, že děti mají aktuálně logopedickou péči pouze ve škole. Zařízení samo nemá na logopedickou péči kvalifikovaný personál a nemá ani personál, který by děti mohl k logopedovi vozit, či logopeda, který by do zařízení dojížděl.

O poskytování logopedické péče v zařízení se nelze mnoho dočíst ani v samotné spisové dokumentaci. Záznamy z návštěv OSPOD v průběhu let 2019 a 2020 uvádějí, že děti pravidelně docházejí na logopedii. Žádné podrobnosti o tom, kdo a jak ji poskytuje, se z dokumentace nedozvíme. Ve zprávě pro soud z prosince 2021 OSPOD uvedl, že Ivana logopedii navštěvuje, ale v záznamech z roku 2021 z návštěv OSPOD žádná zmínka o logopedické péči není. Další zmínka o logopedické péči je až z návštěvy OSPOD v červnu 2022. Je v něm uvedeno, že Ivana na logopedii pravidelně dochází, ale opět se nedozvíme kam. Dana je podle komunikačního listu z března 2022 zařazena do logopedické nápravy, ze spisové dokumentace OSPOD ani komunikačního listu ale nevyplývá, co má tato náprava obnášet a kdo ji zajišťuje. Podle záznamu z návštěvy z června 2022 jsou Daniny komunikační dovednosti rozvíjeny v rámci řízené činnosti, opět bez podrobností.

O logopedické péči se zmiňují i IPOD. Návštěvy logopedie jsou zařazeny mezi plánované kroky a opatření. Ani z nich není zřejmé, kdo a kde měl logopedickou péči realizovat. IPOD naznačují, že na rozvoji komunikačních dovedností se podílelo nebo se mělo podílet i samotné zařízení („zpěv písniček, poslech rádia, opakování jednoduchých slov, hry se slovním doprovodem“). Aktualizace vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny ze září 2020 a z března 2021 uvádí mezi aktuálními potřebami Ivany a Dany i individuální logopedickou péči.

Z uvedeného dovozují, že se OSPOD nezaměřil ani na zajištění těchto potřeb některých dětí. Ačkoliv IPOD stanovil poskytování logopedické péče jako jeden z cílů, sociální pracovnice neměla povědomí o tom, kdo logopedickou péči poskytuje a zda vůbec. Sociální pracovnice OSPOD se spolehla na ujistění sociální pracovnice zařízení o tom, že děti logopedickou péči podstupují, pak se ale při návštěvě v prosinci 2022 dozvěděla, že se tak děje jen ve školských zařízeních dětí. Rozvoj komunikačních dovedností a schopností je přitom zásadním předpokladem pro celkový rozvoj dítěte a jeho dalších dovedností.

OSPOD pochybil, když se nezaměřil na poskytování logopedické péče dětem, u nichž bylo rozšiřování komunikačních schopností jedním z důležitých cílů IPOD.

C.4 Náhradní rodinná péče a posuzování vhodnosti daného zařízení pro děti

Děti, které nemohou dočasně nebo trvale žít v rodinném prostředí, mají právo na zvláštní ochranu a pomoc. Stát má povinnost takovým dětem zajistit náhradní péči. Mělo by se jednat především o péči rodinného typu a jen v nutných případech o péči v zařízení.¹³

Ve spisových dokumentacích dětí jsem nenalezl záznamy o tom, že by OSPOD aktivně řešil možnost náhradní rodinné péče dětí umístěných v zařízení. Za tím účelem zřejmě nekontaktoval krajský úřad nebo o tom nevedl záznamy ve spisových dokumentacích.

13 V souladu s článkem 20 Úmluvy o právech dítěte a čl. 23 odst. 5 Úmluvy o právech osob s postižením.

K otázce vhodnosti setrvání v zařízení se OSPOD pravidelně vyjadřoval ve svých zprávách pro soud. Obvykle uváděl, že podmínky péče v zařízení jsou dobré, u některých dětí zmiňoval, že nedokáže zjistit jejich názor na trvání ústavní výchovy, ale domnívá se, že její pokračování je v jejich zájmu.

Umístění dětí s postižením v náhradní rodinné péči je jistě nesnadný úkol, ale je zřejmé, že OSPOD se ani nepokoušel aktivně zjišťovat, zda jsou v tomto směru nějaké možnosti. Nekomunikoval v této záležitosti s krajským úřadem.

U některých dětí¹⁴ dokonce postoupil krajský úřad spisovou dokumentaci Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Ve spisové dokumentaci jsem však nenalezl žádný záznam, který by dokládal, že by OSPOD s Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí o náhradní rodinné péči pro tyto děti komunikoval.

OSPOD pochybil, když se aktivně nezajímal o zajištění náhradní rodinné péče pro uvedené děti, a za tím účelem ani nekontaktoval krajský úřad či Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, které ji zprostředkovávají.

V případě Cyrila došlo v tomto směru od doby zahájení mého šetření k významnému posunu. Cyril aktuálně v rámci tzv. hostitelské péče dochází do rodiny paní B. (již měla v pěstounské péči několik dětí), s níž se zná z arteterapie a která zvažuje, že by si Cyrila vzala do pěstounské péče.

Naopak pro Filipa, který rovněž výrazně převyšuje svými dovednostmi ostatní děti v zařízení, OSPOD zatím nezvažoval jiné možnosti (podotýkám, že přitom bude třeba zároveň pamatovat na zachování sourozenecké vazby s jeho bratrem Emilem).

Pokládám za nezbytné, aby OSPOD vyvíjel podobné úsilí i u ostatních dětí, zejména u těch dětí, pro něž dané zařízení není dostatečně podnětným prostředím pro rozvoj jejich schopností.

C.5 Vzhled pokojů

Úmluva o právech dítěte stanoví, že děti mají právo na plný a řádný život v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících jejich aktivní účast ve společnosti.¹⁵ Úmluva ukládá státu povinnost zajistit dětem prostředí, které respektuje jejich důstojnost a zajistí jejich celkový rozvoj.¹⁶ Vzhledem k tomu, že zařízení je pro děti jejich domovem, měly by děti mít možnost si své pokoje dostatečně individualizovat a vyzdobit dle svého vkusu (plakáty, hračky a jiné jejich osobní věci).

Ochránce při šetření zařízení zjistil nedostatky v prostředí, ve kterém děti žijí. Šlo například o ústavní vzhled zařízení, nedostatečné vybavení a neindividualizované pokoje. Nevhodné byly také společné prostory a místa pro jejich odpolední odpočinek (ohrádka, balónkový bazén atd.). Ze záznamů o návštěvách sociální pracovnice v zařízení vyplývá, že si sama všimla

14 U Kamila a Cyrila.

15 V souladu s čl. 23 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

16 Obecný komentář č. 14 z roku 2013 k právu dítěte na uplatňování jeho nejlepšího zájmu jako předního hlediska, odst. 42.

nedostatků ve vybavení a vzhledu pokoje. Při kontrole pokoje například Bedřicha uvedla, že „pokoj je vybaven stroze, účelně“. Stejně napsala také (například) v záznamu o návštěvě Jana. Víc ale tuto skutečnost neřešila, přestože při další návštěvě pokoj znovu viděla a uvedla, že podmínky se nezměnily.

Pokoje jsou pro děti osobním prostorem a často jediným místem, o kterém mohou (alespoň částečně) rozhodovat, jaké bude. Bedřich ani jiné děti neměly v pokoji téměř žádné věci, které jsou pro děti v jejich věku typické (např. plakáty, nálepky, fotky, hračky, plyšáci atd.). OSPOD by měl dohlížet i na prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Prostor je přirozenou součástí výchovně-vzdělávacího procesu. Estetika prostoru totiž může mít terapeutický význam a být zdrojem vizuální stimulace pro děti. Jde však také o to, aby se děti v zařízení cítily co nejlépe. Individualizované prostředí napomáhá člověku uvědomit si, kým je, vytváří pocit pohody a bezpečí. Vybavením by měly pokoje odpovídat pokojům v běžné domácnosti. Kromě estetické stránky pokoje je důležitá i jeho funkčnost. Tu je třeba posuzovat vždy individuálně s ohledem na potřeby konkrétního dítěte. OSPOD v tomto směru pochybil: přestože si toho sám všiml, neřešil se zařízením, že některé pokoje dětí jsou velmi strohé, nepřizpůsobené potřebám dětí a vzhledem ani nepřipomínají dětský pokoj. Pokud dítě není samo schopno si svůj pokoj individualizovat, **OSPOD by měl působit na zařízení, které zná často nejlépe potřeby a preference dítěte, aby pomohlo dítěti s individualizací pokoje, která mu bude vyhovovat.**

C.6 Dokumentace dětí vedená zařízením

Při svých pravidelných návštěvách ústavního zařízení má OSPOD právo nahlížet do dokumentace dítěte (např. do plánu péče, ošetřovatelského plánu, komunikačního listu, krizového plánu atd.) vedené ústavním zařízením.¹⁷

Při návštěvě zařízení jsme zjistili, že krizové a ošetřovatelské plány dětí zařízení aktualizovalo nepravidelně a komunikační listy¹⁸ dětí vedlo jen formálně.

OSPOD při své podrobné návštěvě zařízení v prosinci 2022 kontroloval dokumentaci všech dětí vedenou zařízením. Zjistil velké nedostatky v jejím vedení. Chyběly například krizové plány a záznamy o průběhu poskytování sociální služby neobsahovaly každodenní záznamy.

Měl tedy již dříve opakovaně možnost všimnout si a řešit nedostatky ve vedení dokumentace zařízením. Je v zájmu každého dítěte umístěného v ústavním zařízení, aby mělo náležitě vedenou dokumentaci. Ta by měla obsahovat všechny podstatné dokumenty a informace o dítěti a ústavní zařízení by je mělo pravidelně aktualizovat. Jednotlivé části dokumentace vedené ústavním zařízením (např. krizový plán, ošetřovatelský plán, denní záznamy, komunikační list atd.) jsou účinnými nástroji práce s dítětem. Nejsou-li náležitě zpracovávány, nenaplnují svůj účel, tedy pomoc při práci s dítětem, a představují jen administrativní zátěž pro personál.

¹⁷ V souladu s § 29 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁸ Komunikační list obsahuje popis aktuálního způsobu komunikace dítěte a plán rozšiřování jeho komunikačních dovedností (alternativní způsoby komunikace, nácvik).

OSPOD proto pochybil v situaci, kdy sice pravidelně nahlížel do dokumentace dětí (např. do plánů péče, komunikačních listů, ošetřovatelských plánů), ale neřešil nedostatky v jejím vedení.

C.7 Tvorba a provázanost individuálních plánů ochrany dětí vedených OSPOD a individuálních plánů dětí vedených zařízením

OSPOD je povinen zpracovávat dětem, které vede podle § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí jako ohrožené, individuální plán ochrany dítěte. Ten vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny.¹⁹

Zařízení sociálních služeb je povinno plánovat průběh poskytování sociální služby podle osobních cílů, potřeb a schopností osob, kterým poskytuje sociální služby. Dále má vést písemné individuální záznamy o průběhu poskytování sociální služby a hodnotit průběh poskytování sociální služby za účasti těchto dětí, je-li to možné s ohledem na jejich zdravotní stav a druh poskytované sociální služby, nebo za účasti jejich zákonných zástupců. Je také povinno dodržovat standardy kvality sociálních služeb.²⁰

OSPOD u všech dětí zpracovává IPOD. Ten však již nebývá zcela provázan s individuálním plánem dítěte, což je dokument sloužící personálu zařízení pro práci s dítětem. Z těchto dokumentů není patrná systematická a koordinovaná práce – spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí se zařízením. Přestože při místním šetření OSPOD uváděl, že se snaží při vytváření IPOD spolupracovat se zařízením, nepokládám tuto snahu za dostatečnou.

Jinými slovy, **orgán sociálně-právní ochrany dětí plní své povinnosti, pracovníci zařízení zase ty své a všichni tvoří patřičné dokumenty. Ve výsledku však nejsou dokumenty provázané tak, aby to svědčilo o důsledné systematické práci zacílené na naplňování potřeb a rozvoj dítěte.** Konkrétní zjištění týkající se neprovázanosti IPOD a individuálních plánů zařízení rozvádím níže v kapitolách týkajících se konkrétních dětí.

Za vhodný bych pokládal například takový postup, kdyby se pracovníci OSPOD a sociální pracovníci zařízení jednou za 3 měsíce scházeli na „případová setkání“, na nichž by společně vyhodnocovali plány konkrétních dětí (které v rámci svých agend vypracovávají) a tvořili plány na další 3 měsíce společně. Takový postup by byl mnohem efektivnější k naplňování potřeb a rozvoji konkrétních dětí.

OSPOD pochybil, když se při tvorbě IPOD dostatečně nezaměřoval na jeho účinnou provázanost s individuálními plány dětí vedenými zařízením.

C.8 Násilí mezi dětmi

Toto téma jsem řešil u Bedřicha, Emila a Hanuše.

¹⁹ V souladu s § 10 odst. 3 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

²⁰ V souladu s § 88 písm. f) a h) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Každé dítě má vůči státu právo na ochranu před násilím. Stát musí přijmout všechna účinná a potřebná opatření k ochraně dítěte před násilím.²¹

C.8.1 Bedřich

Ze záznamů denní péče jiných dětí vyplývá, že Bedřich byl terčem násilí zejména ze strany jednoho dítěte (ve zprávě ze systematické návštěvy označeno jako klient Y). Ten ho například udeřil do hlavy, házel po něm hračky a tloukl ho do zad nebo ho silou strčil na radiátor, poté ho chytil za nohy a chtěl ho vytáhnout do okna, přičemž se Bedřich udeřil do hlavy. Sám Bedřich se dopustil násilí vůči jinému dítěti, když ho v říjnu 2022 strčil na skříň.

OSPOD se nicméně až do října 2022 nemohl dozvědět o násilí vůči Bedřichovi z jeho dokumentace vedené zařízením ani z dokumentace jiného z dětí v zařízení, vůči kterým vykonával sociálně-právní ochranu. Násilí se totiž vůči Bedřichovi dopouští děti, vůči kterým OSPOD nevykonává sociálně-právní ochranu. O násilí se nezmínila ani sociální pracovnice zařízení při návštěvách OSPOD. První indicií byl až záznam z října 2022.

OSPOD tedy nepochybil v tom, že by neřešil násilí vůči Bedřichovi, neboť se o něm nezdozvěděl.

Doporučuji nicméně OSPOD, aby se v budoucnu tímto problémem zabýval a podílel se na jeho řešení, tedy aby se obecně aktivně doptával i na otázky týkající se násilí mezi dětmi.

C.8.2 Emil

Na základě systematické návštěvy zařízení jsem zjistil, že Emil byl v posledním roce opakovaně napaden dvěma dětmi (cituji ze záznamů o poskytování služby): „M. večer na pokoji po koupání ubližoval Emilovi. Hodil s ním o skříň.“; „M. večer seděl vedle Emila a silně ho tloukl do hlavy a obličej.“; „M. škrtil Emila sedícího na posteli, ten ho přitom kousl do břicha.“; „J. po večeri napadla Emila, který seděl na záchodě a vykonával velkou potřebu. Přišla na záchod, za tričko vytáhla Emila ze záchoda...“

Co se týká násilí jiných dětí vůči Emilovi, OSPOD při šetření uvedl, že se o něm dozvěděl ze záznamů i od sociální pracovnice zařízení. K dotazu, zda se Emil agresorů bojí, OSPOD uvedl, že Emil na to reaguje tak, že odbíhá, směje se, leze do skříňe atd. OSPOD více tento problém se zařízením neřešil, nezvažoval zasadit se o přemístění Emila.

Již při místním šetření upozorňovaly pracovnice Kanceláře veřejného ochránce práv, že je třeba, aby se OSPOD na tento problém v rámci dohledu nad výkonem ústavní výchovy Emila důsledně zaměřil a hledal vhodné řešení.

OSPOD pochybil, když se více nezajímal o dopady a možnosti řešení násilného chování jiných dětí vůči Emilovi.

C.8.3 Hanuš

Pracovnice Kanceláře při systematické návštěvě zařízení zjistily, že Hanuš má problémy se spolubydlícím. Od března 2020 bydlí ve cvičné bytové jednotce s dalšími dvěma chlapci

21 V souladu s čl. 19 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

na pokoji (v bytě bydlí celkem devět chlapců). V záznamech o poskytování služby, kterou domov vede, jsou občasně zmínky o tom, že se popral se svým spolubydlícím Lukášem (květen 2022), Lukáš křičel a Hanuše fyzicky napadal. Z dalších záznamů vyplývá, že Hanuš podléhá výkyvům nálad a v některých obdobích to byl on, kdo ostatní děti napadal nebo nerespektoval pravidla. Při návštěvě v červnu 2022 Hanuš OSPOD sdělil, že ho otravuje spolubydlící Lukáš, počmáral mu kalendář. U rozhovoru byla i sociální pracovnice zařízení, která se do rozhovoru vložila, a Hanuš pak uznal, že se s Lukášem provokují vzájemně. V záznamu z prosince 2022 je uvedeno, že Hanuš mívá konflikty s jedním z chlapců na pokoji a vzájemně se provokují. Není jasné, zda jde o Lukáše, nebo o někoho jiného. Podle záznamu z října 2022 Hanuše „otravuje“ Filip. Sociální pracovnice viděla chlapce, když spolu hovořili, a uvedla, že mezi nimi panovala soutěživost, chlapci se překřikovali a skákali si do řeči.

OSPOD při svých návštěvách nezaznamenal výraznější problémy ani známky šikany vůči Hanušovi. Hanuš zřejmě někdy sám konflikty vyvolává a problémy, které řeší s ostatními chlapci ve skupině, nejspíš nejsou takového rázu, že by vyžadovaly zvláštní zásah OSPOD.

OSPOD nepochybil, když se více nezaměřil na řešení Hanušových konfliktů s ostatními dětmi.

Současně však dodávám, že by se měl napříště OSPOD na možné násilí mezi dětmi cíleně zaměřovat a věnovat se mu i preventivně.

C.9 Náročné chování dětí

Toto téma jsem řešil u Dany a Gustava.

Státy mají zabezpečit v co největší možné míře zachování života a rozvoj dítěte a zajistit takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho.²²

Zařízení musí mít nastavené postupy prevence a zvládnání náročného chování²³ dětí. Nevládnuté náročné chování totiž ohrožuje soužití dětí v zařízení, jejich bezpečnost a také kvalitu života samotného dítěte s problémovým chováním, kterého vystavuje riziku sebepoškození nebo použití opatření omezujících pohyb.

C.9.1 Dana

Ze spisové dokumentace Dany vyplývá, že začátkem roku 2021 se u ní začaly objevovat poruchy chování a výrazný neklid. Dana se vztekala, tloukla se do hlavy a kousala se do hřbetu ruky a prstů. Zařízení o tom v březnu 2021 informovalo OSPOD. V té době měla proběhnout pravidelná návštěva OSPOD v zařízení, podle spisu však OSPOD v té době v zařízení nebyl a Danu nenavštívil. Zabýval se však tímto tématem v IPOD ze dne 8. března 2021, kde nastavil jako další cíl zmírnění poruch chování Dany. Kroky k naplnění tohoto cíle měly být pravidelná medikace a konzultace s psychiatrem.

²² V souladu s čl. 3 odst. 2, čl. 6 odst. 2 a čl. 24 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

²³ Toto chování je možno chápat jako „kulturně abnormální chování takové intenzity, frekvence nebo trvání, že může být vážně ohroženo fyzické bezpečí dané osoby nebo druhých, nebo chování, které může vážně omezit používání běžných komunitních zařízení nebo může vést k tomu, že dané osobě do nich bude odepřen přístup“. Zdroj: EMERSON, Eric. Problémové chování u lidí s mentální retardací. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-390-1, s. 13.

Zhoršení projevů náročného chování Dany probíral OSPOD se sociální pracovníci zařízení až během návštěvy v červnu 2021. Zjistil, že Dana bývá stále vzteklá až zuřivá a sebepoškozuje se. Lékař jí proto zvýšil dávky psychiatrické medikace. OSPOD se nepodařilo během návštěvy navázat s Danou kontakt.

Situace se příliš nezlepšila ani na podzim 2021. Dana mívala záchvatové chování i ve škole – křičela a nechtěla pracovat. Zjistilo se, že Dana potřebuje pravidelný režim, v případě vybočení je neklidná. Často ale nebyly vyzorované příčiny záchvatů. Podle IPOD ze dne 9. září 2021 měly být kroky ke zmírnění poruch chování i nadále pravidelná medikace a konzultace s psychiatrem a dodržování pravidelného režimu.

Poruchy chování a sebepoškozování přetrvávaly i v roce 2022, ubylo ale záchvatového chování ve škole. Zařízení dospělo k tomu, že Dana přechází do záchvatu vzteku se sebepoškozováním, pokud je nespokojená nebo jí něco nejde. Dana se začala uklidňovat tříděním a měněním ponožek. Musí mít pravidelný režim, naučené postupy a stejné věci, jinak je neklidná. Zmínka o tom, že zařízení Daně zpracovalo krizový plán, se ve spisové dokumentaci poprvé objevila až v záznamu z návštěvy OSPOD v prosinci 2022. Tedy až po následné systematické návštěvě v zařízení.

OSPOD pochybil tím, že nevěnoval větší pozornost projevům Dany. Už v době, kdy se záchvaty vzteku a sebepoškozování objevily, se měl zajímat o to, zda je zařízení řeší komplexně a systematicky a zda vytvořilo Daně krizový plán. Právě krizový plán by měl být efektivním nástrojem zvládnutí chování dětí náročného na péči. Dítě s mentálním postižením, které není schopno komunikovat verbálně, se může pokoušet podobným způsobem projevit svou nespokojenost a nenaplněné potřeby.

C.9.2 Gustav

Podle individuálního plánu z února 2022 je Gustav impulzivní a někdy reaguje agresivně. Také mívá silné afektivní záchvaty. Jakékoli změny v jeho rituálech a režimu způsobují změnu nálad, impulzivnější chování a nervozitu. Často si vynucuje pozornost. Gustavovy záchvaty bývají nepředvídatelné a těžko zvladatelné. Jeho chování je třeba usměrňovat za pomoci psychiatrické medikace.

Rovněž v záznamech o průběhu poskytování služby z období prosinec 2021 až březen 2022 se objevují zápisy o Gustavových záchvatech křiku během procházek, ale i ve třídě. Gustav se nechtěl při procházkách držet za ruku s jinými dětmi, vykrucoval se a utíkal nebo se válel po zemi. Někdy nebylo zřejmé, proč křičí a co chce. V jednom případě se Gustav při takovém záchvatu bil do hlavy kostkou.

Kvůli častým afektivním stavům proběhla dne 14. března 2022 kontrola Gustava v psychiatrické ambulanci. Lékař zvýšil polední dávku psychiatrické medikace.

U Gustava však přetrvávalo záchvatové chování i nadále. Spisová dokumentace obsahuje četné záznamy o záchvatech vzteku, doprovázených křikem v období od března do září 2022. Gustav se během vycházek stále vztekal a stávalo se, že se vytrhl z ruky a utíkal směrem do silnice. Ublížoval také ostatním dětem – tloukl je, strkal, kousal či kopal nebo po nich házel hračkami. Pracovníci takové incidenty řešili slovní domluvou, která byla někdy úspěšná

až po delší době. Snažili se jeho pozornost odpoutat jinou aktivitou. Gustav ubližoval i sám sobě – tloukl se a trhal si vlasy. Při jednom ze záchvatů v září 2022 si vytrhal copánek vlasů a na hlavě mu zůstala asi 6 cm velká lysinka.

Během svých návštěv OSPOD hovořil o chování Gustava se sociální pracovníci zařízení. Ta mu sdělila, že spouštěče jeho reakcí jsou různé. Změnu nálady a chování způsobují jakékoli změny v jeho režimu, ale i situace, kdy se Gustav něčeho dožaduje a není mu vyhověno. Musí mít pravidelný režim a řád.

OSPOD v rámci návštěv nahlížel i do dokumentace zařízení. Ze záznamu z března 2022 vyplývá, že OSPOD konstatoval, že dokumentace je v pořádku. Nikde v rámci spisové dokumentace OSPOD jsem však nezaznamenal zmínku o tom, že by zařízení Gustavovy projevy chování řešilo komplexně a systematicky a vytvořilo mu pro tyto účely krizový plán. Gustav přitom svým chováním ohrožoval jak ostatní děti, tak sám sebe, protože se sebepoškozoval. K závažnému zranění mohlo dojít i během vycházky, kdy mohl chlapec snadno vběhnout pod auto. Informace o tom, že zařízení má pro Gustava vytvořený krizový plán, vyplývá až z návštěvy OSPOD Y v prosinci 2022. Zařízení zpracovalo krizový plán dne 31. října 2022.

OSPOD proto pochybil tím, že nevěnoval větší pozornost Gustavovu chování a nevedl zařízení k tomu, aby ho řešilo komplexně a systematicky ve spolupráci s odborníky. Měl dohlédnout na to, aby zařízení vytvořilo pro Gustava krizový plán.

C.10 Používání inkontinenčních pomůcek

Toto téma jsem řešil u Ivany a Dany.

Úmluva o právech dítěte stanoví, že stát má zabezpečit rozvoj dítěte v co nejvyšší možné míře.²⁴ U osob s postižením má přijmout opatření, aby jim umožnil dosáhnout a udržet si co nejvyšší úroveň samostatnosti a uplatnit v plné míře tělesné, duševní a sociální schopnosti.²⁵

C.10.1 Ivana

Ve spisové dokumentaci se opakovaně objevuje dlouhodobá snaha Ivaně odstranit inkontinenční pomůcky na noc. Tento cíl si stanovil již IPOD z března 2019 i následně i března 2020. Z IPOD ze září 2020 plyne, že se cíl se po určitou dobu dařilo naplňovat.

Také podle záznamu o poskytování služby z února 2021 se Ivana v noci již nepomočovala a na noc nedostávala inkontinenční pomůcku. V červnu 2022 se jednou v noci pomočila do postele. Podle záznamu z návštěvy OSPOD z března 2022 však Ivana na noc znovu používala inkontinenční pomůcku.

Ze spisové dokumentace jsem nezjistil, jakým způsobem a jak moc zařízení usilovalo o odstranění inkontinenčních pomůcek Ivaně. Je zřejmé, že se na tuto otázku víc nezaměřil ani OSPOD, přestože tento cíl stanovil v IPOD. Z dokumentace je zřejmé, že nějaký čas byla Ivana v noci bez inkontinenčních pomůcek; nevyčetl jsem z ní, proč je posléze zase začala používat. Záznamy o poskytování služby nevede zařízení na denní bázi. Je v nich několikrát

24 V souladu s čl. 6 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

25 V souladu s čl. 26 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

uvedeno, že se Ivana pomočila nebo pokálela, ale nelze z nich vyčíst například to, kdy přesně znovu začala používat inkontinenční pomůcky.

Mám za to, že OSPOD se měl na uvedenou otázku více zaměřit a sledovat naplňování uvedeného cíle.

OSPOD pochybil, když se nezaměřil na to, zda se zařízení dostatečně věnuje odstranění inkontinenční pomůcky Ivaně přes noc, neboť se jednalo o jeden z důležitých bodů IPOD.

C.10.2 Dana

Ze spisové dokumentace vyplývá, že Dana má po celou dobu svého pobytu v zařízení na noc inkontinenční pomůcku. Získávání sebeobslužných dovedností a zvyšování samostatnosti včetně odstranění inkontinenčních pomůcek na noc bylo cílem už individuálního plánu zařízení z dubna 2017. Objevuje se i jako cíl IPOD ze září 2019 a z března 2020. Při vyhodnocení v září 2020 je však uvedeno, že cíl nepokračuje. Spisová dokumentace však neobsahuje informace o tom, proč cíl nepokračuje ani jakým způsobem do té doby zařízení usilovalo o jeho dosažení.

Ze záznamu o návštěvě OSPOD v březnu 2022 pouze vyplývá, že Dana má stále na noc inkontinenční pomůcku, sama si ji sundává a na noc se budí na WC. Také podle záznamu z října 2022 má Dana na noc inkontinenční pomůcku a přes den používá toaletu. Ze spisové dokumentace nevyplývá, že by OSPOD toto téma se zařízením více řešil a zjišťoval podrobnosti. Ze záznamů o poskytování služby vyplývá, že Dana se přes den několikrát pomočila (v březnu, červenci a prosinci 2021 a v listopadu 2022). Z toho ve dvou případech se jednalo zřejmě o nehodu.

Domnívám se, že OSPOD se měl na otázku odstranění inkontinenčních pomůcek Daně na noc více zaměřit. Měl kontrolovat, jak zařízení o naplnění tohoto cíle usilovalo a podporovat jej v tomto úsilí. Měl naplňování tohoto cíle nadále sledovat v rámci IPOD.

OSPOD pochybil, když se více nezaměřil na to, zda se zařízení dostatečně věnuje odstranění inkontinenčních pomůcek Daně přes noc i s ohledem na to, že se jednalo o jeden z bodů IPOD.

C.11 Opatření omezující pohyb Adama

OSPOD je povinen sledovat dodržování práv dítěte umístěného v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.²⁶ V případě, že zjistí, že zařízení porušuje práva dítěte, musí danou skutečnost neprodleně oznámit zřizovateli zařízení, jeho nadřízenému či soudu.²⁷ Následně OSPOD musí sledovat, zda došlo k odstranění zjištěných nedostatků, a působit k přijetí potřebných opatření vedoucích k nápravě.²⁸

26 V souladu s § 29 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

27 V souladu s § 29 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

28 V souladu s § 29 odst. 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Zařízení může použít opatření omezující pohyb osoby, které poskytuje sociální služby, pouze v případech přímého ohrožení jejího života a zdraví nebo života a zdraví jiných osob.²⁹ Takové opatření může přijmout pouze na nezbytně nutnou dobu, která postačí k odstranění přímého ohrožení, a pokud použití mírnějších opatření bylo neúspěšné.³⁰ O použití omezujícího opatření je zařízení povinno informovat zákonného zástupce či opatrovníka.³¹

Zaměstnanci zařízení zamykali Adama na noc do postele s vysokou ohrádkou opatřenou třemi petlicemi. To probíhalo zhruba 10 měsíců (zařízení zadalo zakázku na výrobu postele v prosinci 2021). Potřebu takové postele vysvětlovali různými důvody. Nejprve tím, že Adam se podle zaměstnanců zařízení necítil v klasické posteli bezpečně.³² Následně sdělovali, že důvodem jsou Adamovy útky z postele během noci a buzení dalších dětí v pokoji rozsvěcením světla. Později uváděli, že Adam po příchodu do zařízení z klasické postele padal, a to i po upevnění mantinelů, které by padání měly zabránit.³³ OSPOD na dotaz ohledně potřeby takové postele sdělil, že zařízení uvedlo, že takovou postel měl Adam i v krizovém centru a je na ni zvyklý.

OSPOD vhodnost takové postele nijak nerozporoval. O ohrádce věděl od počátku. Podle OSPOD neměl důvod o její vhodnosti pochybovat, jelikož zařízení ji prezentovalo jako certifikovanou rehabilitační pomůcku vyrobenou na zakázku. Šlo přitom bezpochyby o prostředek, kterým zařízení omezovalo pohyb Adama.

Vysvětlení, která zařízení pro potřebu takové postele poskytovalo, ale přitom postrádala smysl. Pokud bylo důvodem padání z postele, nabízelo se mírnější řešení v podobě umístění matrace pod postel. To také v prosinci 2022 zařízení učinilo a toto opatření funguje. Pokud byla důvodem skutečnost, že Adam vylézá z postýlky a budí ostatní děti rozsvěcením, i to se dá řešit mírnějším opatřením, například jednolůžkovým pokojem. Nadto se tento důvod jeví jako nepřiléhavý, když zařízení samo uvedlo, že Adam si umí petlice otevřít a z postele vylézt.

Zaměstnanci zařízení omezovali Adama v pohybu i během jídla za pomoci speciální jídelní židle s pásy. Zařízení tuto židli odůvodňovalo tím, že Adam během jídla strká ruce do talířů jiných dětí. OSPOD o využití židle věděl, více se o ni ale nezajímal.

OSPOD se nijak nepozastavil nad tím, že je Adam omezován v pohybu, a nad růzností a smysluplností vysvětlení potřeby postele. Neuvažoval ani nad možností mírnějších opatření jak u problému se spánkem, tak u problému s jídlem a automaticky přijal řešení zařízení jako nejlepší. Přehlížel tak zásah do práv Adama. Nezjišťoval ani to, jak a zda se zařízení snažilo řešit tyto problémy jiným mírnějším opatřením či zda plánuje tato opatření omezovat či nahrazovat.

29 V souladu s § 89 odst. 1 zákona o sociálních službách.

30 V souladu s § 89 odst. 2 zákona o sociálních službách.

31 V souladu s § 89 odst. 5 zákona o sociálních službách.

32 Záznam o návštěvě OSPOD Nymburk v zařízení ze dne 5. 8. 2021.

33 Záznam o návštěvě zařízení ze dne 6. 12. 2023.

OSPOD proto pochybil, když nijak neřešil omezení svobody pohybu Adama prostřednictvím postele s ohrádkou a třemi petlicemi a prostřednictvím jídelní židle s pásy a spokojil se s vysvětlením zařízení. To přitom nezákonně omezovalo Adama v pohybu.

Zařízení ohrádku na posteli dne 6. prosince 2023 odstranilo. Adam podle sdělení sociální pracovníce zařízení spí dobře, jen se občas v noci budí. Pod postelí má umístěnou matraci pro případ pádu. Na jeho spánek dohlíží zdravotní sestra. Adam také již nejí v židli s pásy.

C.12 Práce OSPOD s rodinou a podpora kontaktů Gustava s rodinou

Stát má povinnost respektovat právo dítěte na zachování jeho rodinných svazků.³⁴ OSPOD má v rámci svého dohledu nad dodržováním práv dětí v ústavních zařízeních zjišťovat, jak se vyvíjejí vztahy mezi dětmi a rodiči, potažmo širší rodinou, a sledovat, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavním zařízení.³⁵

Dítě oddělené od rodičů má právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu s jeho zájmy.³⁶ OSPOD má podporovat kontakt dítěte s biologickou rodinou.

OSPOD má nejméně jednou za 3 měsíce navštívit rodiče dítěte, které soud svěřil do péče ústavního zařízení.³⁷

Práce OSPOD s rodinou

Gustav má oba rodiče s plnou rodičovskou odpovědností a mladšího bratra. S rodiči žil do března 2020, kdy jej soud z důvodu zanedbání péče svěřil do pěstounské péče na přechodnou dobu. V červenci 2020 byl svěřen do péče Dětského centra Z., odkud se v prosinci 2021 přemístil do zařízení X.

OSPOD provedl první ohlášenou návštěvu rodičů a zároveň sociální šetření v jejich domácnosti dne 5. dubna 2022. Hovořil s nimi o jejich finanční a rodinné situaci a o individuálním plánu ochrany Gustava.

V květnu 2022 se rodina přestěhovala do xxx. Dne 17. května ji OSPOD navštívil a prošetřil poměry v novém bydlišti. Hovořil s rodiči o odborné spolupráci, kontaktech s Gustavem a o podmínkách převzetí Gustava do jejich péče. OSPOD rodiče motivoval k tomu, aby o syna projevovali větší zájem a osobně ho navštívili. Matce doporučil odbornou péči psychologa.

V srpnu 2022 OSPOD zjišťoval aktuální poměry rodičů prostřednictvím telefonického hovoru s otcem. Hovořili spolu o plánované změně trvalého pobytu Gustava a OSPOD otce opět motivoval k co nejčastějším kontaktům se synem. Ze spisové dokumentace není zřejmé, proč OSPOD rodiče nenavštívil osobně a komunikoval s nimi pouze telefonicky.

34 V souladu s čl. 8 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

35 Podle ustanovení § 29 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dítěte.

36 V souladu s čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte.

37 V souladu s § 29 odst. 2 písm. b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Další osobní návštěvu OSPOD provedl dne 19. října 2022. Rodiče nadále motivoval ke spolupráci za účelem zvýšení jejich rodičovských kompetencí a k častějším návštěvám Gustava v zařízení. Poté OSPOD postoupil spisovou dokumentaci nově příslušnému OSPOD.

OSPOD se dopustil pochybení tím, že v jednom případě nenavštívil rodiče v zákonném termínu. Nejedná se však o závažné pochybení vzhledem k tomu, že v srpnu 2022 OSPOD zjišťoval poměry rodičů alespoň telefonicky. Po celou dobu výkonu sociálně-právní ochrany byl OSPOD dle potřeby s rodiči v kontaktu telefonicky nebo prostřednictvím e-mailů. **Oceňuji, že rodiče motivoval k tomu, aby si uspořádali své poměry a prohloubili vztah s Gustavem tak, aby se v budoucnu mohl případně vrátit do jejich péče.**

Kontakty Gustava s rodinou

V březnu 2022 OSPOD kontaktovala sociální pracovnice zařízení s tím, že rodiče požádali o propustku k pobytu Gustava mimo zařízení. Od příchodu do zařízení rodiče Gustava nenavštívili a sociální pracovnice se s nimi nikdy neviděla. Měla obavy, jak by Gustav na rodiče reagoval. OSPOD zjistil, že rodiče se s Gustavem setkali naposledy v létě 2021. V zařízení ho nenavštívili kvůli zpřísněným epidemiologickým opatřením (odmítali předložit PCR test nebo potvrzení o očkování). OSPOD rodičům doporučil, aby Gustava v zařízení nejprve osobně navštívili, což rodiče přislíbili. Domluvili se také na termínu šetření v domácnosti.

Rodiče po celou dobu vyjadřovali přání získat Gustava do péče. Bylo ale zřejmé, že nemají objektivní náhled na jeho specifické potřeby a potřebují v tomto směru posílit své rodičovské kompetence. OSPOD je k tomu vedl v souladu s IPOD, kde vytyčil jako cíle návrat Gustava do péče rodičů a pravidelný vzájemný kontakt.

Během návštěv v domácnosti i při telefonické a e-mailové komunikaci OSPOD s rodiči opakovaně hovořil o styku s Gustavem. Motivoval je, aby Gustava spolu s mladším synem navštívili, byli s ním v co nejčastějším kontaktu a více se o něj zajímali. Zároveň s nimi hovořil i o podmínkách pro návrat Gustava do jejich péče a sledoval, zda je rodiče plní. Přestože rodiče návštěvu v zařízení opakovaně přislíbili, nezrealizovali ji. Udržovali s Gustavem pouze nepravidelný kontakt prostřednictvím videohovorů.

I přes snahu OSPOD se rodiče a mladší bratr s Gustavem setkali pouze jedenkrát v srpnu 2022. Strávili spolu asi hodinu v cukrárně, vše proběhlo v pořádku.

OSPOD byl aktivní v podpoře kontaktů Gustava s biologickou rodinou. Nejistil, že by zařízení porušovalo právo Gustava na styk s biologickou rodinou, a sám se aktivně snažil rodiče vést k pravidelným kontaktům a k prohlubování vztahu s Gustavem. **Aktivitu OSPOD v tomto směru oceňuji.**

C.13 Sourozenci Filip a Emil A., kteří v zařízení nežijí společně

Státní orgány by v případě dětí v náhradní péči měly dbát na zachování sourozeneckých vazeb.³⁸ OSPOD by měl vyvinout maximální možné úsilí ke společnému umístění sourozenců,

³⁸ Jedná se mimo jiné o projev respektu k rodinnému životu zakotvenému například v čl. 8 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod či čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Důraz na podporu a zachování sourozeneckých vazeb obsahují přímo body 16 a 61 směrnice OSN o náhradní péči o dítě, § 971 odst. 4 občanského zákoníku a § 29 odst. 1 věta druhá zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

ať již v rámci náhradní rodinné péče či péče v zařízení. K rozdělení sourozenců mohou vést pouze vskutku vážné a individuálně popsané důvody. V případě, že je rozdělení sourozenců nezbytné a nastane, musí OSPOD aktivně činit veškeré kroky k zajištění jejich pravidelného osobního kontaktu. To platí především v případech, kdy pro sebe sourozenci znamenají jedinou skutečnou či potencionálně využitelnou rodinu.³⁹

Chlapci spolu nemají běžný sourozenecký vztah. Filip byl v zařízení první, hodně se na bratra Emila těšil, zpočátku chtěli být spolu. Byli však na různých odděleních z důvodu organizačního rozdělení v zařízení, a to podle věku. Vědí o sobě, ale cílené trávení společného času plánované nemají. Zařízení tvrdí, že nějaký společný čas mají. Filip potvrdil, že se vidí ve škole. OSPOD přesně neví, proč nyní nemohou být spolu na skupině.

Již při místním šetření pracovnice Kanceláře upozornily, že je nutné, aby se OSPOD zaměřil na podporu jejich sourozeneckého vztahu a zasazoval se o to, aby chlapci byli spolu. **Pokládám za zcela nevhodné, že sourozenci umístění v jednom zařízení, kteří nadto nemají mezi sebou žádné problémy, spolu nežijí v jedné skupině.**

OSPOD pochybil, když neusiloval o to, aby sourozenci žili v zařízení ve stejné skupině.

C.14 Psychiatrická medikace Hanuše

Ve zprávě pro soud ze dne 22. 11. 2022 OSPOD uvedl, že Hanuš je v péči psychiatra a že při kontrole v dubnu 2022 mu psychiatr upravil medikaci kvůli zvýšenému napětí a motorickému neklidu. Ještě v roce 2020 však Hanuš zřejmě psychiatrickou medikaci neužíval (viz aktualizaci vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny z března 2020). V záznamech z návštěv z let 2019 a 2020 jsem nenalezl informaci o tom, že by Hanuš navštěvoval psychiatra nebo užíval psychiatrickou medikaci. První záznam o tom, že Hanuše sleduje psychiatr pravidelně a předepisuje mu léky, jsem našel v záznamu z návštěvy v březnu 2022.

Nejistil jsem však, kdy a z jakého důvodu Hanuš začal psychiatrickou medikaci užívat. Nic v dokumentaci také nenaznačuje, že by se v průběhu doby Hanušův psychický stav nějak výrazně zhoršil. Je závažnější, že ve spisové dokumentaci není uvedeno, kdy a z jakého důvodu Hanuš začal navštěvovat psychiatra a užívat psychiatrické léky, neboť se jedná o významnou skutečnost, které by OSPOD měl věnovat patřičnou pozornost.

OSPOD pochybil, když se zařízením neprojednal důvody užívání psychiatrické medikace Hanuše a nezanесl tyto informace do spisové dokumentace.

C.15 Cíle v IPOD Ivany

Blízká osoba

Záznam o návštěvě OSPOD z prosince 2019 uvádí, že za Ivanou do zařízení docházela dobrovolnice. V dalších záznamech již není zmínka o dobrovolníkovi nebo o nějaké Ivaně blízké osobě. OSPOD k tomuto tématu uvedl, že do zařízení docházeli dobrovolníci před vypuknutím epidemie covid-19. Opatření v souvislosti s epidemií tyto vazby zpřetrhala a už se je nepodařilo obnovit. V aktualizaci vyhodnocení situace dítěte z října 2022 je uvedeno, že si

³⁹ Viz zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. 4585/2013/VOP/MJ; dostupná z <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/750>.

Ivana přeje mít blízkou osobu. Kontakt s blízkou osobou pro Ivanu zařadil OSPOD ve vyhodnocení situace dítěte i mezi její aktuální potřeby. V těchto ani v dalších záznamech však není uvedeno, jakým způsobem zařízení plánuje tuto potřebu naplnit.

OSPOD by měl pobízet zařízení, aby podniklo kroky k realizaci uvedeného cíle, a společně pracovat na jeho naplnění.

Vzdělávání u organizace C.

Ivana navštěvovala 10 let speciální základní školu v xxx. V září 2020 nastoupila na střední školu C., která vzdělává žáky s mentálním postižením.

Před nástupem Ivany na střední školu doporučilo školské poradenské zařízení, aby se vzdělávala na „praktické škole jednoleté“ a měla individuální výukový plán. Podle doporučení měla její výuka probíhat prostřednictvím individuálních konzultací, popřípadě výukou v malých skupinkách. V doporučení je dále uvedlo, že s ohledem na individualizovanou formu vzdělávání potřebuje Ivana více hodin konzultací. V záznamu z návštěvy OSPOD z října 2022 je pak uvedeno, že Ivana navštěvuje C. na základě doporučení školského poradenského zařízení pouze jednou týdně.

Ivana, i s ohledem na její věk (17 let), by měla mít možnost se co nejvíce začlenit do života, který se blíží běžným podmínkám. Do základní školy, kterou navštěvovala dříve, docházela denně. Mám za to, že natolik výrazné zkrácení školní docházky u sedmnáctileté dívky zřejmě není v jejím nejlepším zájmu a mohlo by negativně ovlivnit její další vývoj. Mimoto má OSPOD informace o tom, že personální kapacity zařízení jsou i nadále nedostatečné. I z tohoto důvodu mám pochybnost o tom, že je zařízení schopno Ivaně poskytnout kvalitní učební zázemí ve dnech, kdy se v něm vzdělává.

OSPOD vyzval v prosinci 2022 zařízení k nápravě tohoto problému. V lednu 2023 obdržel od zařízení obecnou odpověď na jeho výzvu, z níž ale není zřejmé, že by zařízení zjednálo nápravu nebo se chystalo situaci napravit. OSPOD proto kontaktoval Ivaninu učitelku, která uvedla, že se domnívá, že takto omezený rozsah výuky je pro Ivanu vhodný. OSPOD nicméně rozšíření výuky zahrnul mezi cíle IPOD.

OSPOD by se tedy měl nadále zabývat otázkou, zda je zkrácená školní docházka v Ivanině nejlepším zájmu. Mám za to, že by měl trvat na rozšíření její školní docházky.

C.16 Řešení zdravotních problémů a otázky potřeby psychiatrické hospitalizace Jana a jeho školní docházky

OSPOD Jana nenavštívil po dobu téměř jednoho roku

Po přemístění do zařízení Jana navštívil dne 9. 7. 2020 předchozí OSPOD. V listopadu 2020 se stalo Janovým poručníkem město Mladá Boleslav. Z důvodu epidemie covid-19 už v roce 2020 žádný OSPOD Jana nenavštívil. Sociální pracovnice původního OSPOD pouze v prosinci 2020 zatelefonovala do zařízení a hovořila s tamní sociální pracovnicí. Dozvěděla se, že Jan několikrát denně zvrací a trpí výkyvy nálad. Psychiatrická se mu proto pokoušela sjednat hospitalizaci na dětské psychiatrii.

OSPOD Mladá Boleslav do zařízení poprvé telefonoval dne 11. 1. 2021. Z důvodu epidemiologické situace i v tomto případě nahradil osobní návštěvu telefonátem. Sociální pracovníce se dozvěděla, že Jan se sebepoškozuje, má velké výkyvy nálad, několikrát za den zvrací. Zařízení se jej pokoušelo hospitalizovat v Psychiatrické léčebně v Opařanech, ale nepodařilo se mu to.

Znovu OSPOD telefonoval do zařízení v březnu 2021 (z důvodu epidemiologické situace). Sociální pracovníce si od zařízení vyžádala písemnou zprávu o tom, jak Jan prospívá. Poprvé se OSPOD s Janem osobně setkal až v červnu 2021. Další návštěvy prováděl OSPOD osobně v pravidelných čtvrtletních intervalech stejně jako u ostatních dětí.

Z uvedeného je zřejmé, že téměř rok – od návštěvy původního OSPOD v červenci 2020 do návštěvy OSPOD v červnu 2021 – Jana nikdo osobně nenavštívil. OSPOD přitom měl informace o tom, že se Janův stav zhoršil, po několika měsících začal v zařízení zvracet a zařízení se jej pokoušelo umístit v dětské psychiatrické nemocnici.

Jakkoli byla situace během epidemie covid-19 složitá, OSPOD mohl a měl Jana v zařízení navštívit dříve než v červnu 2021. OSPOD může stěžít sledovat dodržování práv dítěte v ústavním zařízení, když zařízení nenavštíví a s dítětem se osobně nesetká. V tomto konkrétním případě OSPOD převzal spisovou dokumentaci dítěte v prosinci 2020 a poprvé jej osobně navštívil až v červnu 2021. S ohledem na skutečnost, že poslední osobní návštěvu provedl původní OSPOD v červenci 2020, došlo k tomu, že Jana osobně z žádného OSPOD nikdo nenavštívil po dobu 11 měsíců. Janův zdravotní stav je přitom vážný a Jan se potýká s řadou problémů, se kterými si zařízení neví rady. OSPOD provedl aktualizaci podrobného vyhodnocení situace dítěte v březnu 2021. Provedl ji tedy pouze na základě informací, které obdržel od zařízení telefonicky. Ani takový postup nepovažují za správný.

Dospěl jsem k závěru, že **OSPOD pochybil, když po dobu téměř jednoho roku nenavštívil Jana osobně, a tím vznikla velká prodleva v dohledu nad ochranou Janových práv a životních podmínek.**

Řešení Janových zdravotních problémů a otázky potřeby psychiatrické hospitalizace

Několik měsíců po přijetí do zařízení začal Jan zvracet – i několikrát denně. Kromě toho se sebepoškozoval, bouchal se do hlavy, kousal se – vykusoval si hřbet ruky a měl časté průjmy. Špatně snášel změny a v neznámém prostředí byl neklidný. Zařízení přičítalo zhoršení jeho stavu změnám v režimu dětí, který nastal po uzavření škol v souvislosti s epidemií covid-19.

V pozdějších záznamech je uvedeno, že pracovníci zařízení museli Jana i několikrát denně převlékat kvůli častému zvracení. Jan často zvracel jídlo na několika místech a znečišťoval i nábytek, do úst si strkal co nejvíce jídla a bral jídlo z talíře i ostatním dětem. Jakákoliv změna v něm vyvolávala neklid a sebepoškozující jednání.

Zvracel také ve škole, což ztěžovalo výuku ostatních dětí. V roce 2022 proto základní škola navrhla, aby se Jan vzdělával kombinovaně – dva dny v týdnu ve škole a zbytek dnů v zařízení.

Psychiatrička se pro něj pokoušela sjednat nástup v Dětské psychiatrické nemocnici Opařany, což se ale nepodařilo. Úspěšné nebyly ani pozdější pokusy zařízení o jeho umístění

do dalších psychiatrických nemocnic (Kroměříž, Bohnic, Loun, Velké Bíteše, Opavy a Liberce). Nemocnice udávaly, že nemají podmínky pro přijetí dítěte s takto problematickými projevy, a sdělovaly, že Janovy projevy souvisí s jeho mentálním postižením, a léčebny mu tudíž nemohou pomoci.

V říjnu 2021 Jana navštívili pracovníci multidisciplinárního týmu organizace D. Doporučili dokončení gastroenterologického vyšetření, které by vyloučilo tělesný původ Janových obtíží. Dále pro něj doporučili zajistit lůžko se zvýšenou polohou hlavy a zamezení tomu, aby si Jan cucal po jídle palec.

Janova psychiatrická vyšetření v lednu 2023 pro OSPOD zprávu, podle které je jeho stav stabilizován a Jan nepotřebuje psychiatrickou hospitalizaci. Jeho praktická lékařka do zprávy pro OSPOD napsala, že váhově ani růstově neprospívá. Uvedla, že v říjnu 2022 vážil 20 kg a měřil 121 cm.

Zařízení navázalo v roce 2023 spolupráci s logopedkou. Ta doporučila, aby měl Jan na těle pověšená kousátka, která by mohl používat, namísto toho, aby si kousal do hřbetu dlaně. V lednu 2023 jej vyšetřil terapeut z centra E. Ten usoudil, že se v Janově případě jedná o zlozvyk, který nemá souvislost s jeho zdravotním stavem, a poskytl zařízení několik doporučení. Mezi nimi byla i obecná doporučení, kdy například zdůraznil, že bez navýšení personálu nelze zabránit pravidelnému porušování práv dětí i asistentů.

Později v roce 2023 Jan prodělal další lékařská vyšetření v gastroenterologické ambulanci na Bulovce. Vyšetření zjistilo heliobacil ve stolici a rozvrácené střevní prostředí. Dětská lékařka sjednala Janovi na červenec 2023 hospitalizaci ve Fakultní nemocnici Bulovka, v rámci které mu lékaři mají provést gastrokopii a kolonoskopii.

Od prosince 2022, kdy se OSPOD začal intenzivněji zabývat situací dětí v zařízení, zjišťuje také informace o Janově zdravotním stavu. Za tím účelem vyžádal zprávy od jeho praktické lékařky, od psychiatricky, okopíroval si zprávu z centra E. a zprávu, kterou vystavila organizace D. Poslední zprávy z gastroenterologie poukazují i na jiné zdravotní problémy, a Jan proto bude muset podstoupit další vyšetření.

Nezjistil jsem pochybení OSPOD v tom smyslu, že by nevěnoval pozornost řešení Janových zdravotních problémů. Přesto se domnívám, že by OSPOD s ohledem na vážnost jeho stavu měl věnovat zvýšenou pozornost řešení těchto otázek a také dohlížet na to, zda zařízení provádí doporučení, která dostalo od výše uvedených specialistů.

Alergie na kravskou bílkovinu

Ve starší spisové dokumentaci, kterou vedl předchozí OSPOD, je uvedeno, že Jan má alergii na bílkovinu kravského mléka. Tuto informaci jsem ve spisové dokumentaci OSPOD nikde nenalezl, a je tedy možné, že ji přehlédl.

Na jaře 2021 dětský lékař Janovi předepsal kvůli jeho nízké váze a zvracení nutridrinky. Ty jsou ovšem složeny především z bílkoviny kravského mléka. Pokud je Jan nadále na bílkovinu kravského mléka alergický, taková výživa je pro něj zcela nevhodná.

Ve spisové dokumentaci je založen záznam z vyšetření u gastroenteroložky z května 2021. Lékařka doporučila provést eliminační test s bezmléčnou dietou po dobu dvou až tří týdnů.

Podle zprávy z lékařské kontroly ledna 2022 zařízení eliminační dietu vyzkoušelo, ovšem bez zlepšení jeho zdravotního stavu.

Ve spisové dokumentaci však není žádný záznam o tom, že by zařízení skutečně Janovi nasadilo bezmléčnou dietu, nebo záznam o tom, jak dlouho mléko ve stravě vynechalo.

S ohledem na Janův vážný zdravotní stav by OSPOD měl zjistit, zda zařízení o této skutečnosti ví. I v případě, že by tato alergie nebyla přímým důvodem Janova zvracení, by měl OSPOD dohlédnout na to, aby mu zařízení podávalo bezmléčnou stravu (v případě, že jeho alergie na mléčnou bílkovinu stále trvá).

OSPOD by měl věnovat pozornost i této skutečnosti, upozornit zařízení na to, že Janovi byla alergie v minulosti potvrzena, a upozornit na ni i jeho ošetřující lékaře.

Janova školní docházka

Ve starší spisové dokumentaci jsem našel záznam o tom, že Jan začal v roce 2019 navštěvovat speciální mateřskou školu. Přechod do mateřské školy zvládl velmi dobře, do školy se těšil a měl přidělenou osobní asistentku. Když byl v tenzi, kousal si ruce, jinak s ním ve škole žádné větší problémy zřejmě nebyly. To se změnilo po nástupu Jana na základní školu. Aktualizace vyhodnocení situace dítěte ze dne 5. 3. 2021 uvádí, že Jan navštěvuje 2. třídu speciální základní školy. Na doporučení speciálního pedagogického centra mu upravili školní docházku na kombinovanou formu, kdy docházel do školy jen dva dny v týdnu. Důvodem byly Janovy časté záchvaty vzteku provázené sebepoškozováním a časté zvracení, kdy znečišťoval zvratky jak sebe, tak ostatní děti a prostředí třídy. Podle těchto záznamů měl mít přiděleného asistenta. Záznam z návštěvy OSPOD v zařízení ale uvádí, že péče o Jana je velmi náročná a potřeboval by asistenta. Také záznam z návštěvy ze dne 20. 6. 2022 napovídá, že Jan asistenta neměl ani v roce 2022. Podle zprávy žádalo zařízení o jeho přidělení, protože péče o Jana byla velmi náročná.

Děti s takto náročnými projevy by měly mít k dispozici asistenta. Ze záznamů však není jasné, proč od roku 2022 Jan asistenta neměl. Vyplývá z nich, že OSPOD se touto otázkou hlouběji nezabýval a nevěnoval jí pozornost.

Z novějších dokumentů vyplývá, že OSPOD začal řešit otázku Janovy docházky do školy se zařízením v roce 2023. V květnu 2023 se OSPOD obrátil na speciální pedagogické centrum a požádal o nové vyšetření Jana. OSPOD by chtěl Janovi zajistit možnost prezenční výuky, a tím i rovnost v přístupu ke vzdělání. Oceňuji tuto snahu OSPOD, nicméně doporučuji, aby se zaměřil na zajištění asistenta pro Jana. Je zřejmé, že vzhledem k jeho potížím je pro něj i pro školu nezbytná pomoc další osoby. OSPOD by měl vést zařízení k tomu, aby asistenta zajistilo, nebo by se měl sám obrátit na zřizovatele školy či na Českou školní inspekci.

Dospěl jsem k závěru, že OSPOD pochybil, když se nezaměřil na otázku zajištění asistenta pro Jana.

D. Informace o dalším postupu

Zprávu zasílám tajemníkovi města Mladá Boleslav Mgr. Josefu Antošovi a podle § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil

ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje moje dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Brno 4. září 2023

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv
(podepsáno elektronicky)